

Nr 22.

Ankom till riksdagens kansli den 10 april 1943 kl. 7 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäkring för olycksfall i arbete av vissa tjänstepliktiga m. m.

Genom en den 19 mars 1943 dagtecknad proposition, nr 178, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1. lag med särskilda bestämmelser om försäkring för olycksfall i arbete av vissa tjänstepliktiga m. m.,

2. förordning om ersättning i vissa fall i anledning av kroppsskada, ådragen under fullgörande av tjänsteplikt, samt

3. förordning angående ändrad lydelse av 31 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor,

dels ock medgiva Kungl. Maj:t att bemyndiga statens arbetsmarknadskommission att till ersättningsberättigad tjänstepliktig, varom nu är fråga, utbetala familjetillägg i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som tillämpas beträffande familjetillägg till tjänstepliktig under tiden för tjänstepliktens fullgörande.

Författningsförslagen äro av följande lydelse:

1) Lag

med särskilda bestämmelser om försäkring för olycksfall i arbete av vissa tjänstepliktiga m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Vid bestämmande av ersättning enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete eller lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar skall, där olycksfallet inträffat eller yrkessjukdomen ådragits under fullgörande av tjänsteplikt, varom förmäles i kungörelsen den 13 november 1942 (nr 878) om tjänsteplikt för män, födda år 1923, den försäkrades årliga arbetsförtjänst anses icke understiga tvåtusentrehundra kronor.

2 §.

Arbetsgivare är pliktig att till den försäkringsinrättning, i vilken hos honom anställda äro försäkrade jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, erlægga det tillägg till försäkringsavgift, som må föranledas av vad i 1 § stadgats.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, men äger icke tillämpning om olycksfallet inträffat eller yrkessjukdomen yppats före lagens ikraftträdande.

2) **Förordning**

**om ersättning i vissa fall i anledning av kroppsskada,
ådragen under fullgörande av tjänsteplikt.**

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Där någon under fullgörande av tjänsteplikt, varom förmäles i kungörelsen den 13 november 1942 (nr 878) om tjänsteplikt för män, födda år 1923, skadas till följd av olycksfall eller annorledes ådrager sig sjukdom, skall, med nedan i 2 § angivna undantag, ersättning utgivas av allmänna medel.

Fullgörande av tjänsteplikt skall anses vara för handen endast under tid, då den tjänstepliktige för sådant ändamål uppehåller sig på sin arbetsplats eller därtill hörande förläggning eller då den tjänstepliktige är stadd på färd till eller från arbetsplatsen eller förläggningen samt färden föranledes av och står i omedelbart samband med tjänsteplikten.

I avseende å ersättning enligt denna förordning skola, där ej annat följer av vad nedan stadgas, bestämmelserna i förordningen om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

2 §.

Denna förordning äger icke tillämpning å tjänstepliktig, vilken jämlikt 2 § andra stycket lagen om försäkring för olycksfall i arbete icke är att anse såsom arbetare.

Ersättning enligt denna förordning utgår ej, om ersättning i anledning av olycksfallet eller sjukdomen utgives enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete eller lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar. Ersättning skall ej heller utgå enligt denna förordning i den mån motsvarande ersättning utgives enligt förordningen angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall.

3 §.

Den skadade eller sjuke är skyldig att underkasta sig vård eller föreskrift av läkare, som arbetsgivaren eller arbetsföreståndaren må tillkalla.

4 §.

I 6 § första stycket 1) a) förordningen om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, angivna ersättningar utgivas från tiden för olycksfallet eller sjukdomens yppande. Övriga i 6 § första stycket nämnda förordning angivna ersättningar utgivas, under där omförmälda förutsättningar, från och med dagen efter olycksfallet eller sjukdomens yppande.

5 §.

Den skadades eller sjukas årliga arbetsförtjänst beräknas efter de grunder, som stadgas i 9 § lagen om försäkring för olycksfall i arbete; dock skall, där den årliga arbetsförtjänsten understiger tvåtusentrehundra kronor, densamma beräknas till detta belopp.

6 §.

Beredes den skadade eller sjuke vård å sjukvårdsanstalt, skall rörande avdrag å sjukpenning gälla vad i 10 § förordningen om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, stadgas; där den ersättningsberättigade icke har försörjningsplikt, som angives i sagda paragraf, skall dock avdrag göras med hälften av sjukpenningen.

7 §.

Kan ej genast avgöras, huruvida ersättning av allmänna medel skall utgå men sannolika skäl därtill finnas eller huruvida ersättning skall utgå från riksförsäkringsanstalten eller från sådant bolag, som i 4 § lagen om försäkring för olycksfall i arbete sägs, må riksförsäkringsanstalten kunna besluta om åtgärder för den skadades eller sjukas vård samt utgiva ersättningar; skolande ersättningar i förstnämnda fall utgivas provisoriskt och utan återbetalningsskyldighet, därest sedermera ersättningen bestämmes till lägre belopp eller ersättning finnes icke böra utgå.

8 §.

Gällande bestämmelser rörande tillämpning av lagen om försäkring för olycksfall i arbete å arbetare, som användas till arbete för statens räkning, skola lända till efterrättelse jämväl beträffande tillämpning av denna förordning å tjänstepliktiga, vilka anställts hos staten som tjänstepliktberättigad arbetsgivare.

9 §.

Rörande skyldighet för den skadade eller sjuke att lämna arbetsgivare eller arbetsföreståndare underrättelse om skada eller sjukdom samt för arbetsgivaren eller arbetsföreståndaren att göra anmälan därom till riksförsäkringsanstalten ävensom beträffande påföljd för underlåtenhet att göra sådan anmälan samt för lämnande av vederligen oriktigt meddelande däri skola bestämmelserna i 20, 21 och 34 §§ lagen om försäkring för olycksfall i arbete äga motsvarande tillämpning.

10 §.

De närmare föreskrifter, vilka, utöver vad denna förordning innehåller, finnas erforderliga för förordningens tillämpning, meddelas av Konungen eller av myndighet, som Konungen bestämmer.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Har olycksfall inträffat eller sjukdom yppats före förordningens ikraftträdande, skall ersättning i anledning därav, efter därom hos riks försäkringsanstalten gjord ansökan, utgivas med tillämpning av stadgandena i denna förordning, i den mån icke motsvarande ersättning skall utgå jämlikt i 2 § omförmälda författningar.

3) Förordning

angående ändrad lydelse av 31 § förordningen den 26 juni 1931
(nr 280) om erkända sjukkassor.

Härigenom förordnas, att 31 § förordningen den 26 juni 1931 om erkända sjukkassor¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

31 §.

I erkänd — — — om invalidunderstöd.

Vid sjukdom, därför den sjuke är berättigad att erhålla ersättning jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete eller lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar eller enligt gällande bestämmelser om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring (hemvärns-tjänstgöring), tjänstgöring vid luftskyddet, luftskyddsövning eller fullgörande av tjänsteplikt, må sjukpenning från erkänd sjukkassa utgivas med högst det belopp för dag räknat, varmed den sjukpenning han tillförsäkrat sig från kassan överstiger den ersättning för dag räknat, vartill han sålunda är berättigad.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för förslagen, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Inledning.

Enligt kungörelsen den 13 november 1942 (nr 878) om tjänsteplikt för män, födda år 1923, åligger det varje svensk man, som är född nämnda år, att i enlighet med de föreskrifter, vilka statens arbetsmarknadskommission

¹ Senaste lydelse se SFS 1941:597.

meddelar, antaga och utföra sådant arbete i skogsbruk eller torvhantering, som hans kroppskrafter och hälsotillstånd medgiva, ävensom arbete, som erfordras för inkvartering och utspisning av dem, som sysselsättas i skogsbruk eller torvhantering.

Om tjänstepliktigs anställning hos tjänstepliktberättigad arbetsgivare skall jämlikt 22 § lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt, där ej i lagen annat föreskrives, gälla vad som enligt lag, avtal eller sedvänja gäller för frivillig arbetsanställning av ifrågavarande slag. Härav följer att, enär annat ej föreskrivits, lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete samt lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar äga tillämpning, om någon under arbete enligt bestämmelserna i kungörelsen drabbas av olycksfall eller ådrager sig yrkessjukdom.

De genom propositionen framlagda förslagen till särskilda bestämmelser beträffande ifrågavarande tjänstepliktiga hava föranletts av en framställning från statens arbetsmarknadskommission, vid vilken framställning fogats en inom kommissionens kansli utarbetad promemoria i ämnet.

I anledning av arbetsmarknadskommissionens framställning hava yttranden avgivits av försäkringsrådet, riksförsäkringsanstalten, statskontoret, de ömsesidiga socialförsäkringsbolagens förening, svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i Sverige.

Gällande författningsbestämmelser.

Enligt *lagen om försäkring för olycksfall i arbete* är i huvudsak envar arbetare försäkrad för skada till följd av olycksfall i arbetet (1 §). Någon definition av begreppet olycksfall i arbete har emellertid icke intagits i lagen. Enligt motiven till densamma ansågs en definition lätt komma att alltför snävt begränsa lagens räckvidd, utan att de vid gränsfallens bedömande mötande svårigheterna kunde väntas bli undanröjda. Genom särskild föreskrift har emellertid stadgats, att som olycksfall i arbete skall anses även olycksfall vid färd till eller från arbetsstället, där färden föranledes av och står i omedelbart samband med anställningen. Med skada genom olycksfall jämställs i vissa fall skada genom inverkan under högst några få dagar. Såsom arbetare enligt lagen anses, bland andra, ej den, som utför arbetet i sitt hem eller å arbetsställe som av honom bestämmes, ej heller den, som av tillfällig anledning användes till arbete av någon, som eljest ej använder arbetare, ej heller, där arbetet utföres för allenast en arbetsgivares räkning, dennes make och hemmavarande barn eller adoptivbarn i förhållande till honom (2 § andra stycket).

Försäkringen bekostas, med bidrag av statsmedel till administrationen, av arbetsgivarna (1 § sista stycket) och äger rum i riksförsäkringsanstalten eller särskilda för ändamålet bildade ömsesidiga arbetsgivarebolag (4 §).

De viktigare ersättningarna enligt lagen äro vid sjukdomstillstånd sjukpenning och behandlingsersättning, vid invaliditet livränta samt vid dödsfall begravningshjälp och livräntor till efterlevande (6—9 §§). Sjukpenning utgår under förutsättning att av olycksfallet föranledd sjukdom

varat mer än tre dagar efter dagen för olycksfallet och att arbetsförmågan nedsatts med minst en fjärdedel samt utgives från och med dagen efter olycksfallet med ett i förhållande till den skadades tidigare arbetsförtjänst bestämt belopp. Maximibeloppet, 7 kronor för dag, utgår då den årliga arbetsförtjänsten uppgått till lägst 3,645 kronor. Lägsta sjukpenningen, som utgår då arbetsförtjänsten understigit 675 kronor, utgör vid förlust av arbetsförmågan 1 krona 50 öre för dag. Invaliditetslivräntan utgör vid förlust av arbetsförmågan i regel $\frac{2}{3}$ av den årliga arbetsförtjänsten, som beräknas till högst 3,900 kronor och lägst 450 kronor. Är arbetsförmågan endast nedsatt, dock med minst $\frac{1}{10}$, utgår livränta med motsvarande avkortade belopp. Begravningshjälpen utgör $\frac{1}{10}$ av den årliga arbetsförtjänsten, dock högst 390 och lägst 250 kronor. Efterlevandelivräntor tillkomma främst änka med $\frac{1}{4}$ av den årliga arbetsförtjänsten och barn under 16 år med $\frac{1}{6}$ av arbetsförtjänsten samt vidare föräldrar, som varit för sitt uppehälle väsentligen beroende av den avlidnes arbete, med tillhoppa högst $\frac{1}{4}$ av arbetsförtjänsten. Till sammans må efterlevandelivräntorna utgöra högst $\frac{2}{3}$ av den årliga arbetsförtjänsten, som även härutinnan beräknas till högst 3,900 och lägst 450 kronor. Nedsättning av ersättning till den skadade må äga rum bland annat om olycksfallet föranletts därav, att den skadade ej ställt sig till efterrättelse gällande anordning eller föreskrift om åtgärder för undvikande av olycksfall, såvida omständigheterna äro sådana, att den skadade därigenom måste anses hava gjort sig skyldig till grov vårdslöshet, eller om den skadade varit berusad av starka drycker (25 §).

Beträffande tillämpningen av 1916 års olycksfallsförsäkringslag å arbetare, som användas till arbete för statens räkning under sådana förhållanden, att staten är att anse såsom arbetsgivare enligt nämnda lag, gälla särskilda bestämmelser i en *kungörelse den 30 juni 1942 (nr 678)*. Däri föreskrives, att ersättningarna skola utgivas direkt av statsmedel och att försäkringsavgifter därför icke skola erläggas för sådana arbetare.

Enligt *1929 års lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar* skall den, som jämlikt 1916 års olycksfallsförsäkringslag är försäkrad för skada till följd av olycksfall i arbete, anses vara försäkrad jämväl för vissa uppräknade eller eljest närmare angivna yrkessjukdomar.

För fiskare gäller *förordningen den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall*. Fiskarförsäkringen är frivillig.

Stadganden av betydelse i förevarande sammanhang finnas jämväl i *förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kropps-skada, ådragen under militärtjänstgöring*, den s. k. militärerättningsförordningen. Ersättning utgår enligt denna icke blott för skada till följd av olycksfall under militärtjänstgöring (i fredstid) utan även i anledning av sjukdom, som ådragits under tjänstgöringen annorledes än genom olycksfall (1 §). Militärtjänstgöring anses hava varit för handen endast under tid, då den skadade för fullgörande av värnplikt eller tjänsteplikt nödgats uppehålla sig å viss ort eller i föreskriven ordning varit stadd på marsch

eller annan färd eller då den skadade i annat fall än nyss nämnts varit stadd på färd till eller från militärtjänstgöringen samt färden föranletts av och stått i omedelbart samband med tjänstgöringen (2 § 2 mom.). Sjukdom, som icke förorsakats av olycksfall, skall anses ådragen under militärtjänstgöring, därest sjukdomen yppats under tjänstgöringen samt skälig anledning ej finnes att antaga, att sjukdomens framträdande föranletts av annan orsak än tjänstgöringen och att denna icke väsentligen bidragit därtill, samt därest sjukdomen visserligen icke yppats under tjänstgöringen, men denna skäligen kan antagas hava väsentligen bidragit till sjukdomen (19 §).

Ersättningarna enligt förordningen bestämmas, fränsett vissa särregler i fråga om sjukdomar, efter samma grunder som ersättningarna enligt olycksfallsförsäkringslagen (6 och 7 §§). Den årliga arbetsförtjänst, som skall läggas till grund för ersättningarnas storlek, har dock för de värnpliktiga bestämts till fixerade, av den civila arbetsinkomsten oberoende belopp, nämligen för vissa mera kvalificerade kategorier till 2,160 kronor och för övriga till 1,764 kronor (8 §). Sjukpenningen utgör för förstnämnda kategorier 4 kronor och för de övriga 3 kronor 50 öre.

Enligt en *förordning den 19 december 1941, nr 943*, skall, om i anledning av olycksfall eller sjukdom, som efter ingången av år 1941 drabbat värnpliktig, sjukpenning eller livränta utgår jämlikt militärsättningsförordningen, å sådan förmån utgå dyrtidstillägg motsvarande 30 procent av förmånens belopp. De förut omnämnda sjukpenningarna å 4 kronor och 3 kronor 50 öre äro därigenom höjda till 5 kronor 20 öre, respektive 4 kronor 55 öre.

Ytterligare må nämnas, att enligt *förordningen den 28 juni 1941 (nr 591) om familjebidrag åt värnpliktiga m. fl., vilka drabbats av kroppsskada*¹ familjebidrag må utgå till enligt militärsättningsförordningen ersättningsberättigad värnpliktig, å vilken krigsfamiljebidragsförordningen varit tillämplig under tjänstgöringen, för tid, varunder kroppsskadan medför nedsättning av arbetsförmågan med minst hälften.

Slutligen må erinras om bestämmelserna i 31 § andra stycket² *förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor* att vid sjukdom, därför den sjuke är berättigad att erhålla ersättning jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete eller lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar eller enligt gällande bestämmelser om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring (hemvärnstjänstgöring), tjänstgöring vid luftskyddet eller luftskyddsövning, sjukpenning från erkänd sjukkassa må utgivas med högst det belopp för dag räknat, varmed den sjukpenning han tillförsäkrat sig från kassan överstiger den ersättning för dag räknat, vartill han sålunda är berättigad.

Arbetsmarknadskommissionens framställning.

I den inom arbetsmarknadskommissionens kansli utarbetade promemorian har omnämnts, att, enligt av kommissionen utfärdade tillämpningsföreskrifter

¹ Senaste lydelse se SFS 1942: 657, jfr SFS 1943: 22.

² Senaste lydelse se SFS 1941: 597.

till kungörelsen den 13 november 1942, den som ändock utförde skogsarbete (huggning eller körning) skulle undantagas från uttagning till tjänsteplikt, därest han på visst sätt styrkte, att han redan utfört huggning eller körning av viss omfattning. Oavsett om vana skogsarbetare komme att begagna sig av denna möjlighet att undgå tjänsteplikten eller icke, stode det klart, att det stora flertalet av de tjänstepliktiga vore ovana vid det arbete, som det ålades dem att utföra. Därigenom ökades givetvis risken för olycksfall. Vissa risker för att de tjänstepliktiga under utförande av arbetet skulle ådraga sig sjukdomar på annat sätt än genom olycksfall föreläge även. Efter erinran om innebörden av stadgandena i 22 § lagen om tjänsteplikt anfördes, att särskilda bestämmelser om ersättning för kroppsskada och sjukdom, ådragen under arbete enligt kungörelsen, syntes erforderliga.

Vidare har i promemorian omnämnts, att uttagning till tjänsteplikt komme att äga rum våren 1943, sedan de tjänstepliktiga i samband med inskrivning till värnpliktstjänstgöring registrerats för tjänsteplikt. Tjänsteplikten har emellertid kunnat fullgöras frivilligt i förväg redan under vintern 1942—43 av den som därom ingivit anmälan till vederbörande länsarbetsnämnd före den 1 januari 1943.

I detta sammanhang må lämnas följande uppgifter rörande frivilligt anmälda.

Hela antalet frivilligt anmälda utgjorde 20,006, av vilka 11,885 själva anvisat arbete för sig under det att 8,121 begärt anvisning av arbetsförmedlingen.

De anmälda fördelade sig på följande yrkesgrupper:

jordbruk	6,800	handel och samfärdsel	2,948
skogshushållning	1,850	husligt arbete	164
industri och hantverk	7,088	diverse arbeten	536
sjöfart och fiske	218	utan särskild utbildning	402

I promemorian har vidare påpekats, att de viktigaste skiljaktigheterna mellan 1916 års olycksfallsförsäkringslag och 1927 års militärsättningsförordning bestode däri, att enligt förordningen en vittgående ersättningsrätt föreläge även beträffande sjukdomar och att ersättningarna till de värnpliktiga icke stode i relation till deras vanliga arbetsinkomst.

Vad först anginge ersättningsbeloppens storlek omnämndes i promemorian, att det vid tillkomsten av 1927 års militärsättningsförordning framhållits, att de värnpliktigas ersättningar icke utan betydande praktiska svårigheter kunde göras beroende av deras förhållanden i det civila livet. Detta och andra skäl hade föranlett, att den årliga arbetsförtjänsten för dem upptagits till de förut omnämnda, fixerade beloppen. Även beträffande nu ifrågasvarande tjänstepliktiga gällde, att de ofta ej alls eller endast i ringa omfattning sysslat med lönearbete och att en beräkning av deras tidigare arbetsförtjänst därför måste bliva i hög grad vansklig. Ej heller borde arbetsförtjänsten i det för dem oftast ovana arbete, till vilket de uttagits enligt tjänstepliktslagen, vara ensamt utslagsgivande vid ersättningarnas bestämmande. Ersättningarna borde — enligt promemorian — lägst utgå med belopp, som ungefärligen mot-

svarade de lägsta ersättningarna till värnpliktiga enligt militärsättningsförordningen jämte därå utgående dyrtidstillägg. Detta resultat kunde lämpligen åvägabringas genom föreskrift, att den årliga arbetsförtjänsten icke finge beräknas till lägre belopp än 2,300 kronor. Vid denna arbetsförtjänst utginge hel sjukpenning med 4 kronor 50 öre för dag och livräntan vid total invaliditet med 1,533 kronor 34 öre för år. Motsvarande ersättningsbelopp till värnpliktiga i den lägre av militärsättningsförordningens båda klasser vore, inklusive dyrtidstillägg, 4 kronor 55 öre och 1,528 kronor 80 öre.

Beträffande ersättningsrättens omfattning har i promemorian framhållits, att det kunde vara tveksamt, i vad mån andra bestämmelser borde gälla för de tjänstepliktiga än för övriga arbetare med samma sysselsättning. Dock torde rätt till ersättning otvivelaktigt böra medgivas även med avseende på olycksfall, som drabbade tjänstepliktig under resa till eller från den ort, där tjänsteplikten skulle fullgöras. Särskild föreskrift i detta hänseende erfordrades sålunda, försåvitt icke anställningens tvångskaraktär ansåges kunna föranleda, att gällande bestämmelser tillämpades på sådant sätt. Emellertid torde de särskilda förhållanden, under vilka nu ifrågavarande tjänstepliktiga uttoges, kunna anses motivera, att ersättningsrätten utsträcktes till att omfatta även sådana olycksfall, som kunde antagas äga orsakssamband med förläggningsförhållandena. En tillfyllestgörande definition å här avsedda olycksfall syntes knappast kunna uppställas. På grund härav torde bestämmelserna böra — i anslutning till militärsättningsförordningen — givas en sådan avfattning, att ersättning, därest ej särskilda omständigheter förelåge, skulle utgå för samtliga olycksfall, som inträffade under vistelse å arbets- eller förläggningsstället.

Med hänsyn till att här avsedda tjänstepliktiga komme att i stor utsträckning användas till ansträngande arbete under förhållanden, som väsentligt avvike från deras tidigare livsföring, torde rätt till ersättning även böra medgivas för sjukdomar, som de ådroge sig under arbetet på annat sätt än genom olycksfall. Bland de sjukdomar, som kunde väntas förekomma, syntes förutom de vanligare akuta infektionssjukdomarna böra nämnas sådana kroniska sjukdomar som lung- och hjärt- samt reumatiska sjukdomar, vilkas framträdande ej sällan finge sättas i samband med luftvägs- eller svalginflammationer. Vad särskilt anginge de tuberkulösa sjukdomarna vore även att beakta, att de tjänstepliktigas sammanförande i förläggningar, eventuellt tillsammans med annan arbetskraft, i ogynnsamma fall kunde utsätta dem för betydande smittorisk. Detta vore så mycket mera fallet, som lungtuberkulosen ofta förlöpte så smygande, att den sjuke först tämligen sent iakttog några sjukdomssymptom.

Rätten till ersättning i anledning av sjukdom syntes böra regleras i anslutning till stadgandena i 1927 års militärsättningsförordning. Såvitt anginge sjukdom, som yppats under tjänstgöring, kunde dessa stadganden anses innebära, att samband mellan tjänstgöringen och sjukdomen presumerades föreligga, varför mycket starka skäl krävdes för avvisandet av ersättningsanspråk. För ersättning i anledning av annan sjukdom förutsattes däremot enligt sakens natur, att skälig anledning till antagande av samband befundes föreligga.

Därest rätten till ersättning i anledning av skada eller sjukdom reglerades på det sätt, som föreslagits i promemorian, bleve här avsedda tjänstepliktiga i detta hänseende jämställda med värnpliktiga. Detta torde kunna anses vara motiverat, enär tjänsteplikten för dem vore i väsentliga avseenden jämförlig med värnpliktstjänstgöring. Det borde emellertid klart framhållas, att den föreslagna utvidgningen av ersättningsrätten sålunda betingades av de speciella förhållandena och icke kunde tagas till intäkt för att motsvarande bestämmelser skulle böra gälla även beträffande andra fall av tjänsteplikt.

I promemorian har erinrats om att familjebidrag i vissa fall utginge till skadade värnpliktiga. Med hänsyn till nu ifrågakommande tjänstepliktigas ungdom syntes — enligt promemorian — något egentligt behov av motsvarande bestämmelser för dem icke förefinnas. Att märka vore även, att de tjänstepliktigas årliga arbetsförtjänst kunde beräknas till högre belopp än 2,300 kronor och att de därför kunde komma i åtnjutande av väsentligt högre ersättningar än motsvarande värnpliktiga. Emellertid syntes möjlighet för utgivande av ersättningstillägg till tjänstepliktig med försörjningsskyldighet böra hållas öppen. Med hänsyn till den ringa omfattning, vari tilläggen kunde förväntas ifrågakomma, syntes det vara lämpligt, att arbetsmarknadskommissionen finge bestämma tilläggen efter summarisk behovsprövning i anslutning till de grunder, som komme att tillämpas beträffande familjetilläggen under tiden för tjänstepliktens fullgörande. Kungl. Maj:t syntes böra utverka riksdagens bemyndigande att meddela föreskrifter rörande tilläggen ifråga.

Slutligen har i promemorian omnämnts, att en utvidgning av de förut återgivna bestämmelserna i 31 § andra stycket sjukkasreförordningen till att avse även ersättningar till tjänstepliktiga enligt promemorieförslaget icke torde erhålla stor praktisk räckvidd. Därest emellertid full likformighet skulle anses böra komma till stånd, syntes stadgandet i sjukkasreförordningen böra utvidgas till att omfatta jämväl »ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under fullgörande av tjänsteplikt».

Två ledamöter av arbetsmarknadskommissionen¹ hava reserverat sig mot kommissionens framställning och anfört:

Det vore betänkligt, att det föreliggande förslaget förutsatte förmåner utöver dem, som medgäves i gällande lag om försäkring för olycksfall i arbete och för yrkessjukdomar. Som motivering för dessa ytterligare förmåner hade anförts — utom den omständigheten, att flertalet tjänstepliktiga vore ovana vid skogsarbete — de speciella förhållanden med hänsyn till förläggning och dylikt, under vilka tjänstepliktigt arbete i detta fall skulle utföras. Här vore emellertid icke fråga om andra förhållanden än dem, som kännetecknade skogsarbete i allmänhet. Enligt tjänstepliktlagen hade man, när det gällde tjänstepliktigs förmåner, att hålla sig till vad som normalt gällde för vederbörande arbetsområde. Om man i detta fall tillförsäkrade de tjänstepliktiga nu föreslagna förmåner utöver de i olycksfallsförsäkringslagen medgivna, skapade man prejudikat även för andra fall av tjänsteplikt. Det kunde nämligen förut-

¹ Herrar Brodén och Carell.

sättas, att tjänstepliktig i många fall skulle, åtminstone till en början, vara ovan vid honom ålagt arbete. Likaså torde det även vid annan tjänsteplikt än den, som nu vore aktuell, kunna bli fråga om kasernmässig förläggning, när de normala bostadsförhållandena icke räckte till för behovet. En ändring av förslaget i denna del till överensstämmelse med olycksfallsförsäkringslagen vore därför påkallad.

Yttrandena över arbetsmarknadskommissionens framställning hava delvis återgivits i föredragande departementschefens här nedan intagna anförande. Beträffande det närmare innehållet i desamma får utskottet hänvisa till sid. 14—28 i propositionen.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har i propositionen anført bland annat följande:

»Situationen på bränsleförsörjningens område blev under sistlidna höst sådan, att Kungl. Maj:t fann erforderligt att, med stöd av lagen om tjänsteplikt, föreskriva skyldighet för varje svensk man, som är född år 1923, att i enlighet med de föreskrifter, som statens arbetsmarknadskommission meddelar, antaga och utföra sådant arbete i skogsbruk eller torvhantering, som hans kroppskrafter och hälsotillstånd medgiva. Arbetskyldigheten gällde även sådant arbete, som erfordras för inkvartering och utspisning av dem, vilka sysselsättas med arbete av nyss angivna beskaffenhet.

Enligt de regler för ordnandet av tjänstepliktsarbetet, vilka utformades i samband med tillkomsten av nyssnämnda bestämmelser, skulle de tjänstepliktiga registreras i sammanhang med att de under innevarande år inskrevos till värnpliktstjänstgöring. Avsikten var, att huvuddelen av de tjänstepliktiga skulle uttagas till skogsavverkning. Uttagningen skulle för det stora flertalet av de tjänstepliktiga verkställas snarast efter registreringen. Undantagna från uttagning till tjänsteplikt skulle endast de vara, som ändock sysselsattes i skogsarbete och i av arbetsmarknadskommissionen bestämd ordning styrkte, att de under viss tid utfört sådant arbete.

Möjlighet bereddes emellertid för män, som tillhörde förutnämnda årsklass, att fullgöra sin tjänsteplikt i förväg. Det skulle ske genom skogsavverkning. Anmälan till sådant frivilligt arbete skulle äga rum senast den 31 december 1942. Av förut lämnade uppgifter framgår, att ett mycket stort antal ynglingar begagnat sig av berörda möjlighet. De frivilliga utgöra inemot hälften av hela årsklassen. De flesta frivilliga förklarade sig vilja utföra avverkningsarbetet hos av dem själva anvisade arbetsgivare, som hade produktionsplikt sig ålagd, under det att endast omkring 40 procent av de frivilliga begärde att genom den offentliga arbetsförmedlingens försorg få arbetsgivare och arbetsplatser anvisade åt sig.

Enligt tjänstepliktslagens 22 § skall i fråga om tjänstepliktigs anställning hos tjänstepliktberättigad arbetsgivare i princip gälla vad enligt lag, avtal eller sedvänja gäller för frivillig anställning av ifrågavarande slag. Härmed torde, såvitt angår ersättningar i anledning av olycksfall eller sjukdom, icke hava avsetts annat än att tillförsäkra de tjänstepliktiga i varje fall vanligen ut-

gående förmåner. Vad sålunda stadgats innebär i förevarande avseende, att bestämmelserna i 1916 års olycksfallsförsäkringslag och den därmed sammanhörande 1929 års lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar bliva tillämpliga. Beträffande innehållet i dessa lagar hänvisar jag till den närmare redogörelse därför, som lämnats i det föregående. Jag vill emellertid erinra därom, att ersättning enligt dessa lagar icke utgår i anledning av sjukdom, som icke förorsakats av olycksfall och som icke heller är att hänföra till i 1929 års lag angivna yrkessjukdomar.

Arbetsmarknadskommissionen har i sin nu föreliggande framställning anfört, att bestämmelserna i de nyssnämnda lagarna icke kunde anses bereda tjänstepliktiga med sådant arbete, varom i förevarande fall vore fråga, tillräckligt försäkringsskydd, därest de skulle drabbas av olycksfall eller sjukdom. Nu ifrågavarande tjänstepliktiga vore — främst på grund av de förhållanden, under vilka deras tjänstepliktsarbete skulle utföras, men därjämte med hänsyn därtill, att de allra flesta av dem vore ovana vid arbetet — enligt kommissionens åsikt nära jämförliga med värnpliktiga. I fråga om de värnpliktiga gällde enligt den s. k. militärsättningsförordningen betydligt fördelaktigare ersättningsregler, särskilt såvitt anginge ersättning i anledning av iråkad sjukdom. För de tjänstepliktiga borde därför genom särskild lagstiftning tillskapas ersättningsbestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med militärsättningsförordningens regler. Därigenom skulle förhållandena för de tjänstepliktiga förbättras med avseende å såväl försäkringsskyddets omfattning som storleken av utgående ersättningar.

I de avgivna yttrandena i ärendet hava delade meningar yppats rörande spörsmålet, huruvida nu ifrågavarande tjänstepliktiga kunna anses så jämställda med värnpliktiga, att särregler överhuvud äro motiverade. Svenska arbetsgivareföreningen anser, att så ingalunda är fallet. Bärande skäl för undantag från vanlig lagstiftning i ämnet förefunnes enligt dess mening icke. Föreningen avstyrker därför, att speciallagstiftning tillskapas. Samma ståndpunkt intaga vissa reservanter inom arbetsmarknadskommissionen och försäkringsrådet. Försäkringsrådets majoritet påpekar, att enligt dess åsikt full överensstämmelse mellan tjänstepliktiga och värnpliktiga visserligen icke föreläge; med hänsyn till de tjänstepliktigas ovana vid arbetet och den infektionsrisk, som förefunnes, tillstyrktes dock, att utökade förmåner bereddades de tjänstepliktiga. Försäkringsrådet framhåller emellertid, att man, om ökade förmåner bereddades nu ifrågavarande tjänstepliktiga, måste vara beredd att lämna enahanda förmåner åt andra grupper av tjänstepliktiga, som kunde komma att uttagas för andra ändamål. Landsorganisationen tillstyrker särbestämmelser, under det att statskontoret förklarar, att statskontoret icke ville motsätta sig sådana. De ömsesidiga socialförsäkringsbolagens förening har icke yttrat sig om detta spörsmål.

För egen del finner jag de tjänstepliktiga av 1943 års klass, med hänsyn till ordningen för deras uttagning, beskaffenheten och omfattningen av deras arbete samt sättet för deras förläggning å arbetsplatserna, i princip vara så nära jämförliga med de värnpliktiga, att jag anser mig böra föreslå, att genom

särskild lagstiftning förmåner beredas dem vid olycksfallsskada eller sjukdom, vilka nära överensstämma med dem, som tillkomma de värnpliktiga. En särslagstiftning synes för övrigt nödvändig även med hänsyn därtill, att nu ifrågasvarande tjänstepliktiga i avsevärd utsträckning icke tidigare haft nämnvärd arbetsinkomst eller i varje fall icke inkomst av sådan storleksordning, att en på densamma grundad ersättning skulle bliva skälig. Att de förbättrade förmånerna medföra viss fördyring av hithörande produktion synes mig, i motsats till vad i ett yttrande anförts, icke innefatta tillräckliga skäl att förmåna de tjänstepliktiga ett tillfredsställande ekonomiskt skydd mot följderna av olycksfall eller sjukdom. — — — Med anledning av vissa uttalanden i ärendet vill jag i detta sammanhang framhålla, att det förhållandet, att nu ifrågasvarande tjänstepliktiga beredas ökade förmåner, icke får tagas till intäkt för att andra tjänstepliktiga, som vid senare tillfällen kunna komma att uttagas till arbete, skola äga åtnjuta motsvarande förmåner.

Frågan, huruvida de särskilda förmånerna för tjänstepliktiga skola komma även dem till godo, vilka redan fullgjort eller fullgöra tjänsteplikten i förväg efter frivillig anmälan, har åtskilligt diskuterats under ärendets utredning. Därvid har av statskontoret uttalats, att det borde övervägas, om icke sjukersättning — som icke härrörde sig från olycksfall och icke gällde yrkessjukdom — borde förbehållas sådana vid skogsarbete ovana tjänstepliktiga, vilka under mindre gynnsamma förhållanden måst av vederbörande myndighet sammanföras i större förläggningar. Ojämnheter och orättvisor, som eventuellt skulle följa av en dylik uppdelning, skulle kunna avhjälpas genom en dispensrätt för riksförsäkringsanstalten. Vidare har statskontoret ifrågasatt en omkastning av bevisbördan beträffande orsaken till iråkad sjukdom. Det skulle således för att ersättning skulle utgå erfordras bevisning från den tjänstepliktiges sida om att sjukdomen verkligen blivit ådragen under fullgörandet av tjänsteplikten.

Otvivelaktigt kunna, såsom i vissa yttranden påpekats, de tjänstepliktigas förhållanden i en del fall vara sådana, att de icke nämnvärt skilja sig från dem, som råda i deras vanliga verksamhet och miljö. För sådana tjänstepliktiga skulle särbestämmelser icke kunna anses befogade, i varje fall icke i alla de hänseenden, som ifrågasatts. Att uppdraga tillförlitliga gränser mellan olika fall är emellertid enligt min mening icke möjligt, och utvägen att bemästra vissa svårigheter genom en dispensbestämmelse synes mig icke tillfredsställande. Jag tillstyrker därför, att de särskilda bestämmelserna rörande ersättning i anledning av olycksfallsskada eller sjukdom göras tillämpliga på samtliga tjänstepliktiga.

De särskilda ersättningsbestämmelser, som skola gälla för de tjänstepliktiga, synas, i enlighet med vad under utredningen föreslagits, böra innefatta utvidgningar — utöver stadgandena i 1916 års olycksfallsförsäkringslag och 1929 års lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar — därutinnan, att ersättning skall utgå dels för sjukdom, som ej förorsakats av olycksfall eller utgör yrkessjukdom, och dels för vissa andra olycksfalls-skador än sådana, som gå in under 1916 års lag. Beträffande sjukdomar

synas bestämmelserna i militärsättningsförordningen böra äga motsvarande tillämpning. Vad olycksfallen angår torde såsom olycksfall i arbete böra räknas även olycksfall, som inträffa under resa från hemorten till förläggningen vid arbetets början och återresa vid dess slut, samt därjämte sådana olycksfall inom förläggning, vilka (utan att hänföras under 1916 års lag) kunna sägas hava samband med förläggningen och förhållandena därstädes. Vad som med förläggning skall avses torde böra bedömas i enlighet med vad försäkringsrådet anført. Ersättningar i fråga om de fall, då olycksfalls- eller yrkessjukdomsförsäkringslagen ej är tillämplig, synas böra utgå av allmänna medel.

Frågan om grunderna för bestämmandet av ersättningsbeloppens storlek har ingående behandlats under ärendets utredning. Liksom fallet är beträffande värnpliktiga synes det icke böra ifrågakomma att utan ändringar tillämpa bestämmelserna i 1916 års olycksfallsförsäkringslag. Åtskilliga av de tjänstepliktiga torde överhuvud icke tidigare hava sysslat med lönearbete. Ej heller synes arbetsförtjänsten i skogsarbetet, som i de flesta fall är för den tjänstepliktige ovant, böra bestämma ersättningarnas storlek. Av redogörelsen för arbetsmarknadskommissionens förslag och de däröver avgivna yttrandena framgår, att ett flertal olika utvägar anvisats i fråga om bestämmandet av särreglernas innehåll. För att dessa regler skola bli så enkla som möjligt och icke för de tjänstepliktiga framstå såsom godtyckliga eller rent av oförklarliga har jag stannat för att föreslå, att *samma* grunder skola gälla för beräkning av årlig arbetsförtjänst, vare sig det är fråga om ersättning i anledning av olycksfall eller för sjukdom. I båda fallen torde såväl maximi- som minimibelopp böra fastställas i fråga om arbetsförtjänstens storlek. Maximibeloppet synes böra vara det enligt olycksfallsförsäkringslagens regler bestämda, d. v. s. 3,900 kronor. Minimibeloppet synes mig lämpligen kunna fastställas till 2,300 kronor, motsvarande militärsättningsförordningens lägre fixa belopp, 1,764 kronor, jämte 30 procents dyrtidstillägg därå. Det må erinras att — — — nu ifrågavarande minimigräns genom särskilt lagstadgande kommer att gälla även i fråga om de genom premier från arbetsgivarna bekostade ersättningar, vilka komma att utgå till tjänstepliktiga enligt bestämmelserna i lagarna om försäkring för olycksfall i arbete och om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

På grund av denna lagbestämmelse komma de försäkringspremier, som arbetsgivarna skola betala, att i viss mån ökas. Ökningens storlek låter sig knappast på förhand noggrant beräkna; den synes emellertid icke kunna bli av särskild betydhet.»

Beträffande ikraftträdelsebestämmelserna i författningsförslagen har departementschefen anført, att författningarna syntes böra träda i kraft utan dröjsmål. Lagen med särskilda bestämmelser om försäkring för olycksfall i arbete av vissa tjänstepliktiga m. m. torde icke böra göras retroaktivt gällande. Någon förhöjning av ersättningar, som bestämdes enligt olycksfalls- eller yrkessjukdomsförsäkringslagen i anledning av olycksfall eller sjukdom, som

redan inträffat eller yppats, komme alltså icke till stånd genom ifrågavarande lagförslag. Genom utformningen av ikraftträdelsebestämmelserna till förordningen om ersättning i vissa fall i anledning av kroppsskada, ådragen under fullgörande av tjänsteplikt, hade emellertid ordnats så, att tillägg av statsmedel skulle kunna utgå i dylika fall. Då ersättning enligt nämnda lagar beräknats å en arbetsinkomst, understigande 2,300 kronor, avsåges ersättning av statsmedel skola utgå med skillnaden mellan å ena sidan ersättning, beräknad enligt förordningens bestämmelser, och å andra sidan ersättning enligt den i det särskilda fallet tillämpade lagens stadganden.

Genom föreliggande proposition har beträffande tjänstepliktiga, som avses i kungörelsen den 13 november 1942 om tjänsteplikt för män, födda år 1923, föreslagits vissa i förhållande till lagarna om försäkring för olycksfall i arbete och om försäkring för vissa yrkessjukdomar fördelaktigare regler om ersättning vid inträffade olycks- eller sjukdomsfall. Försäkringskyddet för nämnda tjänstepliktiga har föreslagits skola förbättras huvudsakligen i två avseenden. Dels har ersättningsrätten utvidgats att omfatta vissa risker, för vilka olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringen ej gäller, nämligen sjukdom, som ej förorsakats av olycksfall eller utgör yrkessjukdom, samt olycksfall under resa till och från förläggning och inom förläggning. Dels har beträffande beräkningen av den årliga arbetsförtjänst, som skall ligga till grund för bestämmande av utgående ersättningar, minimibeloppet höjts från 450 till 2,300 kronor. Till förebild för dessa förbättringar har tjänat förordningen om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring. Vad särskilt angår sjukdom, som ej förorsakats av olycksfall eller utgör yrkessjukdom, kommer ersättning att utgå under samma förutsättningar som stadgas i nämnda förordning, alltså vid sjukdomsfall under tjänstepliktens fullgörande så snart skäligen anledning ej finnes att antaga, att sjukdomens framträdande föranletts av annan orsak än tjänstepliktens fullgörande och att denna icke väsentligen bidragit därtill, samt vid sjukdomsfall efter det tjänsteplikten fullgjorts, om denna skäligen kan antagas hava väsentligen bidragit till sjukdomen. De särskilda förmånerna för tjänstepliktiga böra enligt propositionen komma även dem till godo, vilka redan fullgjort eller fullgöra tjänsteplikten efter frivillig anmälan.

Ersättningar i fall, då olycksfalls- eller yrkessjukdomsförsäkringslagen ej är tillämplig, har föreslagits skola utgå av allmänna medel, medan de kostnader i form av ökade premier för försäkring enligt nämnda lagar, som föranledas av förhöjningen av minimibeloppet för beräkning av årsförtjänst, avsetts skola bäras av arbetsgivarna. Enligt av utskottet inhämtade upplysningar hava totalkostnaderna ej kunnat beräknas; de ökade kostnaderna för arbetsgivarna torde bliva relativt obetydliga.

Utskottet delar departementschefens åsikt, att ifrågavarande tjänstepliktiga äro så nära jämförliga med värnpliktiga, att de vid olycksfallsskada eller sjukdom böra beredas särskilda förmåner, vilka nära överensstämma med dem som tillkomma värnpliktiga. Då de föreslagna utvidgningarna av ersätt-

ningsrättens omfattning äro synnerligen befogade och höjningen av minimibeloppet av den årsförtjänst, som skall ligga till grund för bestämmande av ersättningsbelopp, synes väl avvägd, tillstyrker utskottet en lagstiftning i enlighet med de i propositionen föreslagna grunderna. Utskottet vill emellertid understryka departementschefens i propositionen gjorda uttalande, att ifrågavarande reglering icke får tillerkännas prejudicerande betydelse för andra tjänstepliktiga.

Beträffande utformningen av de särskilda bestämmelserna i författningsförelagen och i fråga om förslaget om rätt för arbetsmarknadskommissionen att utbetala familjetillägg till ersättningsberättigad tjänstepliktig har utskottet ej funnit anledning till erinran.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 9 april 1943.

På andra lagutskottets vägnar:

KERSTIN HESSELGREN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Wistrand*, *Forsslund*, *Löfvander*, *Olof Carlsson*, *Mannerskantz**, *Hage*, *Holmbäck* och *Näsström*;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, fröken *Andersson*, herrar *Pettersson* i Hällbacken*, *Hallagård*, *Hermansson**, *Cruse**, fru *Johansson** och herr *Andersson* i Eskilstuna.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

beträffande 1 § i förslaget till lag med särskilda bestämmelser om försäkring för olycksfall i arbete av vissa tjänstepliktiga m. m. och 5 § i förslaget till förordning om ersättning i vissa fall i anledning av kroppsskada, ådragen under fullgörande av tjänsteplikt, av herrar *Wistrand* och *Mannerskantz*, vilka ansett, att minimibeloppet vid beräkning av den årsförtjänst, som skall ligga till grund för bestämmande av ersättningsbelopp vid sjukdom och olycksfall, bör vara 2,100 kronor med hänsyn till vad som kan beräknas vanligen förekomma i fråga om icke tjänstepliktiga skogsarbetare.